

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE

FAKULTA MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Obor: Mezinárodní obchod

Společná zemědělská politika Evropské unie se zaměřením na
konkrétní komoditu

(bakalářská práce)

Autor: Eliška Janíková

Vedoucí práce: doc. Ing. Alexej Sato, CSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval/a samostatně a vyznačil/a všechny citace z pramenů.

V Praze dne 4. 5. 2015

.....

Janíková Eliška

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji panu doc. Ing. Alexeji Satovi, CSc. za jeho čas, cenné připomínky a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

Abstrakt

V první kapitole jsou rozebrána základní fakta o Společné zemědělské politice. Druhá kapitola se věnuje popisu nejdůležitějších historických událostí, které souvisely se Společnou zemědělskou politikou. Třetí kapitola popisuje Současnou zemědělskou politiku. V poslední kapitole se hovoří o jednotlivých dotacích.

Klíčová slova: Společná zemědělská politika, vinařství, dotace

Abstract

The first chapter speaks about basic facts of the Common agricultural policy. Second chapter refers to some of the most important historical events according to the Common agricultural policy. Chapter three introduces a current situation of Common agriculture policy. While the fourth chapter mentions some of the subsidies provided to wine producers.

Key words: Common agricultural policy, wine industry, subsidies

Seznam zdrojů použitých v práci

1. Agris. AGENDA 2000: Posílení a rozšíření EU [online]. 2000 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <http://www.agris.cz/clanek/83421>
2. Agris: Platba na první hektary aneb Budoucnost sedláků v rukou ministra [online]. 2014 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://www.agris.cz/clanek/183216>
3. EAGRI. Dotace: Dotace na tzv. ozelenění neboli greening, na opatření Ekologického zemědělství a Dobré životní podmínky zvířat [online]. 2014 [cit. 2014-10-11]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/cr-a-evropska-unie/spolecna-zemedelska-politika/dotace-na-tzv-ozeleneni-neboli-greening.html>
4. EAGRI. Dotace: Dotace na tzv. ozelenění neboli greening, na opatření Ekologického zemědělství a Dobré životní podmínky zvířat [online]. 2014 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2014/aktuality/dotace-na-tzv-ozeleneni-neboli-greening.html>
5. European Comission: Agriculture and Rural Development. History of the CAP: The 1992 reform ("MacSharry reform") [online]. 2015 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-history/1992-reform/index_en.htm
6. European Comission: Agriculture and Rural Development. History of the CAP: The crisis years I: the 1970s [online]. 2015 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-history/crisis-years-1970s/index_en.htm
7. European Comission: Agriculture and Rural Development. What is the current situation of the European Union's wine sector? [online]. 2015 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/agriculture/markets/wine/index_en.htm
8. Euroskop. Fondy pro zemědělce a rybáře. [online]. 2015 [cit. 2014-10-11]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8633/sekce/fondy-pro-zemedelce-a-rybare/>
9. Euroskop. Výdaje rozpočtu EU. [online]. 2014 [cit. 2014-10-11]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8879/sekce/vydaje-rozpoctu-eu/>

10. Evropská komise: Budoucnost SZP do roku 2020 [online]. 2014 [cit. 2014-11-28]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/agreement/presentation/slide-show-long_cs.pdf
11. Evropský parlament. Fakta a čísla o Evropské unii: Druhý pilíř společné zemědělské politiky: politika rozvoje venkova [online]. 2015 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.6.html
12. Evropský parlament. Fakta a čísla o Evropské unii: Společná zemědělská politika v číslech (Tabulka I: SZP ve víceletém finančním rámci 2014–2020) [online]. 2014 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.10.html
13. FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. Evropská unie. 2., dopl. a aktualiz. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2009, 803 s. ISBN 978-807-3252-236.
14. FOJTÍKOVÁ, L., LEBIEDZIK, M. Společné politiky EU. Historie a současnost se zaměřením na Českou republiku. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7179-939-9.
15. KÖNIG, Petr. Rozpočet a politiky Evropské unie: příležitost pro změnu :. 2., aktualiz. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, xxxiv, 630 s. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-011-9.
16. KUČEROVÁ, Irah. Evropská unie: hospodářské politiky. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1212-6.
17. Ministerstvo zemědělství [online]. Budoucnost SZP do roku 2020 [online]. 2011 [cit. 2014-11-10]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/148923/Zprava_A._Desse.pdf
18. Ministerstvo zemědělství. Podmínky tzv. aktivního zemědělce a naplňování metody LEADER prostřednictvím Místních akčních skupin [online]. 2014 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/program-rozvoje-venkova-na-obdobi-2014/aktuality/podminky-tzv-aktivniho-zemedelce-a.html>
19. Ministerstvo zemědělství. Povinné požadavky na hospodaření PPH (SMR) [online]. 2015 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z:

- <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/kontroly-podminenosti-cross-compliance/povinne-pozadavky-na-hospodareni-smr/>
20. Ministerstvo zemědělství. Systém základních plateb, minimální požadavky a přechodná vnitrostátní podpora. Dotační podpora lesního hospodářství do roku 2020 [online]. 2014 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/cr-a-evropska-unie/spolecna-zemedelska-politika/system-zakladnich-plateb.html>
21. Ministerstvo zemědělství. Budoucnost SZP po roce 2020: Řešení problémů v oblasti potravin a přírodních zdrojů a územní problematiky. [online]. 2011 [cit. 2014-11-10]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/148923/Zprava_A._Desse.pdf
22. Ministerstvo zemědělství: Dotace pro oblasti s přírodními či jinými zvláštními omezeními (tzv. LFA) a platby na tzv. ozelenění neboli greening (část. I) [online]. 2014 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/cr-a-evropska-unie/spolecna-zemedelska-politika/dotace-pro-oblasti-s-prirodnimi-ci.html>
23. Smlouva o založení Evropského společenství. [online]. 2005 [cit. 2014-10-04]. Dostupné z: http://www.euroskop.cz/gallery/2/754-smlouva_o_es.pdf
24. Spolek pro obnovu venkova. Program rozvoje venkova v období 2014-2020 [online]. 2013 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.2.6.html
25. Státní zemědělský a intervenční fond. Jednotná žádost [online]. 2014 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <https://www.szif.cz/cs/jednotna-zadost>
26. Státní zemědělský a intervenční fond. Jednotná žádost: Informace pro žadatele SZP 2015 Agroenvironmentálně – klimatická opatření (AEKO) [online]. 2015 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <http://www.szif.cz/cs/jednotna-zadost>
27. Státní zemědělský a intervenční fond. Jednotná žádost: Informace pro žadatele SZP 2015 LFA, Natura 2000 [online]. 2015 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <http://www.szif.cz/cs/jednotna-zadost>

28. Státní zemědělský a intervenční fond. Jednotná žádost: Informace pro žadatele SZP 2015 Mladý zemědělec [online]. 2015 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <http://www.szif.cz/cs/jednotna-zadost>
29. Státní zemědělský a intervenční fond. Jednotná žádost: Informace pro žadatele SZP 2015 SAPS, Greening - aktualizovaná verze [online]. 2015 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <http://www.szif.cz/cs/jednotna-zadost>
30. Státní zemědělský a intervenční fond. Národní dotace [online]. 2015 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <http://www.szif.cz/cs/narodni-dotace#>
31. Státní zemědělský a intervenční fond. Národní dotace: Zásady pro poskytování dotací pro rok 2015 [online]. 2015 [cit. 2015-05-04]. Dostupné z: <http://www.szif.cz/cs/narodni-dotace#>
32. ŠTĚRBOVÁ L. a kol., Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století. 2013. 362 s. ISBN 978-80-247-4694.

Seznam použitých zkratek

AKEO = Agroenvironmentálně–klimatická opatření

EHS = Evropské hospodářské společenství

EU = Evropská unie

EURATOM = Evropské společenství pro atomovou energii

EZFRV = Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

EZOZF = Evropský zemědělský orientační a záruční fond

EZZF = Evropský zemědělský záruční fond

LFA = Méně příznivé oblasti, Oblasti s přírodními omezeními

LPIS = Evidence půdy

PVP = Přechodné vnitrostátní podpory

SAPS = Jednotná platba na plochu zemědělské půdy

SVE = Země střední a východní Evropy

SZP = Společná zemědělská politika

VCS = Dobrovolné podpory vázané na produkci

Obsah

Úvod	1
1. Společná zemědělská politika EU – základní fakta	3
1.1. Důvody vzniku Společné zemědělské politiky	3
1.2. Cíle Společné zemědělské politiky	4
1.3. Hlavní principy Společné zemědělské politiky	4
1.4. Nástroje a mechanismy Společné zemědělské politiky	5
1.4.1. Cenový mechanismus	5
1.5. Financování Společné zemědělské politiky	7
1.6. Dva pilíře společné zemědělské politiky	8
1.6.1. První pilíř Společné zemědělské politiky	9
1.6.1.1. Tržní regulace	9
1.6.1.2. Přímé platby	9
1.6.2. Druhý pilíř Společné zemědělské politiky	10
2. Historický vývoj Společné zemědělské politiky	11
2.1. 1. fáze vývoje Společné zemědělské politiky (1957-1992)	11
2.1.1. Římské smlouvy (1957)	11
2.1.2. Konference ve Strese (1958)	11
2.1.3. Založení Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (1962)	11
2.1.4. Mansholtův plán (1968)	12
2.1.5. Delorsův balík (1988)	13
2.1.6. Společná organizace trhu s vínem	13
2.1.7. Důsledky první fáze vývoje	14
2.2. 2. fáze vývoje Společné zemědělské politiky (1992-2003)	15
2.2.1. MacSharyho reforma (1992)	15
2.2.2. Agenda 2000 (1997)	16
2.2.3. Reforma společné organizace trhu s vínem (1999)	18
2.2.4. Důsledky druhé fáze vývoje	18
2.3. 3. fáze vývoje Společné zemědělské politiky (2003-2014)	19
2.3.1. Fischlerova reforma (2003)	19
2.3.2. Reforma společné organizace trhu s vínem (2008)	20
2.3.3. Důsledky třetí fáze vývoje	21
3. Současná Společná zemědělská politika (2014-2020)	22
3.1. Výzvy a cíle SZP	22
3.2. Cíle reformy SZP a nástroje k jejich dosažení	23
3.3. Financování SZP 2014-2020	24

3.3.1.	První pilíř SZP	24
3.3.1.1.	Základní platba	26
3.3.1.1.1.	Přechodná vnitrostátní podpora (PVP)	26
3.3.1.2.	Greening	27
3.3.1.3.	Podpora pro mladé zemědělce	27
3.3.1.4.	Dobrovolná podpora vázaná na produkci.....	27
3.3.1.5.	Podpora v oblastech s přírodními omezeními (LFA)	27
3.3.1.6.	Redistributivní platba	27
3.3.2.	Druhý pilíř SZP	28
4.	Společná zemědělská politika – praktický příklad	31
4.1.	Podpory v rámci jednotné žádosti.....	31
4.1.1.	Jednotná platba na plochu zemědělské půdy (SAPS)	31
4.1.1.1.	Přechodné vnitrostátní podpory (PVP).....	32
4.1.1.2.	Platba na zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí (Greening)	33
4.1.1.3.	Platba pro mladé zemědělce.....	33
4.1.1.4.	Platba v oblastech s přírodními nebo jinými zvláštními omezeními (LFA)	34
4.1.1.5.	Agroenvironmentálně – klimatická opatření (AEKO).....	35
4.2.	Národní dotace	36
Závěr		38

Úvod

Společná zemědělská politika je jednou z vůbec nejstarších politik evropského společenství a zároveň jednou z nejvíce diskutovaných politik Evropské unie vůbec. Díky své finanční náročnosti byla i přes snahy o reformu neustále centrem kritiky.

Společná zemědělská politika je zakotvena v nařízeních, směrnících a zákonech Evropské unie. Ovlivňuje každého z nás – všichni lidé v Evropské unii obývají prostor, na kterém Společná zemědělská politika operuje, a zároveň jsou také konzumenty potravin, které jsou nám díky její aktivitě k dispozici za adekvátní ceny. Tyto dva fakty jsou zároveň hlavními důvody, proč by se o Společnou zemědělskou politiku měly zabývat nejen veškeré členské státy a regionální uskupení, ale i všichni obyvatelé Unie.

Cílem práce je zhodnotit současný stav, ve kterém se Společná zemědělská politika nachází. Splňuje cíle, které si vytyčila? Odpovídá potřebám jednotlivých států? Je nutno si uvědomit, že Společná zemědělská politika je sice jednou z nejstarších politik Evropské unie, sama se ale za dobu své existence měnila jen velmi málo. Je nutno si uvědomit, že při jejím vzniku byla Evropa naprosto zničená po dvou světových válkách. Nyní je situace na trhu úplně jiná – Evropa bojuje spíše s přebytky než s nedostatkem produkce. Tento sektor postrádá již po dlouhá léta dynamiku vývoje, potřeba nových reforem je evidentní.

Formou analýzy situace na trhu zemědělských komodit práce hodnotí celkový průběh života Společné zemědělské politiky, její úspěchy a neúspěchy.

Práce je strukturovaná do 4 kapitol. První kapitola souhrnně představuje Společnou zemědělskou politiku tak, aby čtenáři poskytla základní úvod do problematiky. Pro další pochopení je nutná znalost alespoň těch faktů, které jsou zde zmíněny.

V kapitole druhé je představena dlouhá historie Společné zemědělské politiky pomocí nejdůležitějších událostí a mezníků jednotlivých období. Cílem této kapitoly je seznámení s celkovým vývojem a také ukázka faktu, že se zemědělská politika Evropské unie od svých začátků změnila opravdu jen velmi málo, přestože snahy o její reformy proběhly ve všech obdobích. Pro potřeby následujících kapitol je také zmíněna situace v odvětví vína v jednotlivých obdobích.

Třetí kapitola hovoří o současné podobě Společné zemědělské politiky. Jsou nastíněny novinky pro rok 2015 a to především v rovině dotací poskytovaných zemědělským subjektům. Tato kapitola definuje některé pojmy, které budou dále rozebírány v kapitole poslední, která je věnována problematice dotačním programům, které jsou poskytovány českým vinařům.

1. Společná zemědělská politika EU – základní fakta

1.1. Důvody vzniku Společné zemědělské politiky

Zrod myšlenky zavedení Společné zemědělské politiky (SZP) přichází jako reakce na nevládnou hospodářskou situaci důsledkem vyčerpání evropských zemí po světových válkách. Důvody vzniku této politiky byly především ekonomicko-politické.

Zcela jistě strategicky nejvýznamnějším politickým cílem se stala snaha o dosažení potravinové soběstačnosti. Vytvoření účinného mechanismu umožňujícího zajištění plynulých nepřetržitých dodávek potravin v rámci států, které právě na tomto poli zcela selhávaly.

Neméně důležité bylo také zajištění makroekonomické stability celého hospodářství prostřednictvím cenové stability zemědělských produktů.

Po ekonomické stránce docházelo především k uplatňování cenové regulace zemědělské produkce jako nástroje stabilizace důchodů farmářů, jejichž příjmy přímo závisí na exogenních faktorech, jakými jsou například období sucha či napadení rody škůdci apod. Dosažením stabilizace důchodů bylo podmíněno zachování rovnoměrného osídlení venkova, jež bylo ohroženo trendem nadměrné urbanizace bránící dalšímu rozvoji zemědělství. Z dalších cílů můžeme zmínit také ochranu drobných zemědělců nebo vytvoření podmínek pro rozvoj venkova.¹

V dlouhodobém časovém horizontu SZP cílila na vytvoření volného trhu zemědělské produkce. Tento trh měl navíc za úkol ochraňovat domácí producenty při obchodu s nečlenskými státy Společenství. Tento přístup vyhovoval zejména Francii a to kvůli jejímu postavení jakožto největšího zemědělského producenta ze zakládajících států Evropského hospodářského společenství (EHS), kde se zemědělství významně podílelo jak na zaměstnanosti, tak na HDP. Nově vytvořený společný trh představoval pro Francii lákadlo v podobě potenciálního obrovského odbytiště jejích zemědělských produktů.

¹ KUČEROVÁ, Irah. *Evropská unie: hospodářské politiky*. (str. 145-146)

1.2. Cíle Společné zemědělské politiky

Na základě výše zmíněných důvodů vyplynulo celkem pět základních cílů SZP, kodifikovaných v článku 39 Římské smlouvy z roku 1957. Těmito cíli jsou:

- a) zvýšení efektivity zemědělské produkce prostřednictvím technického rozvoje, rozvoje zemědělské výroby a optimálního využití výrobních faktorů;
- b) zajištění adekvátní životní úrovně zemědělců, a to především zvýšením důchodů;
- c) stabilizace agrárních trhů;
- d) zajištění plynulého zásobování;
- e) zajištění přijatelných cen pro spotřebitele.²

1.3. Hlavní principy Společné zemědělské politiky

Nezbytnou podmínkou dosažení stanovených cílů SZP se stalo vypracování nástrojů regulace vyprodukovaných statků i odbytu. Vytvořený mechanismus by zároveň bral v potaz volatilitu kurzů národních měn členských států EHS. Vzniklý mechanismus charakterizuje trojice hlavních principů:³

- **Princip jednoty trhu** zaručující volný pohyb zemědělských produktů po celém území EHS. Ceny těchto produktů závisí na každoročním rozhodnutí Rady ministrů, jejíž verdikt je založen na návrhu Komise. V zájmu zefektivnění směny byla odstraněna cla, kvóty a podobná opatření mající obdobný účinek.
- **Princip preference produktů Společenství** znamenal přednost pro produkty zemědělství vyprodukované na území EHS před konkurenčními produkty ze třetích zemí. Toho bylo docíleno dovozním clem na mnohdy levnější výrobky ze zemí mimo EHS. Dovozní clo bylo rozdílem vyšší ceny na trhu EHS a nižší světové ceny. Tento transfer domácím výrobcům však naráží na problém efektivity, kdy světová cena komodit je nižší, než jejich výrobní náklady. Narostla také podpora exportu zemědělské produkce EHS na světové trhy. Vývozcí dostávali zvláštní dotace na podporu exportu právě z důvodu nižších cen na třetích trzích.

² Smlouva o založení Evropského společenství. [online]. 2005

³ KUČEROVÁ, Irah. *Evropská unie: hospodářské politiky*. (str. 148)

- **Princip finanční solidarity** mezi členskými zeměmi motivoval producenty ke zvýšení produkce prostřednictvím poskytování dotací. Dotace byly také poskytovány při vývozu zemědělských produktů do třetích zemí (viz princip preference produktů). Ke hrazení Společné zemědělské politiky slouží společný rozpočet, do nějž přispívají všechny členské země společně bez vlivu významnosti a výkonnosti jejich zemědělských složek. Zajišťování finanční solidarity měl na starosti Evropský zemědělský orientační a záruční fond (EOZOZF), který byl roku 2007 nahrazen Evropským zemědělským záručním fondem (EZZF) a Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova (EZFRV).⁴

1.4. Nástroje a mechanismy Společné zemědělské politiky

1.4.1. Cenový mechanismus

Oproti světovému trhu, kde jsou ceny výrobků určovány působením přirozených sil poptávky a nabídky, ceny produktů na trzích EU každoročně závisí především na rozhodnutí Rady EU. Princip stanovení ceny je poměrně jednoduchý. Cena musí zcela pokrýt náklady na agrární produkci a zaručit výrobcí přiměřený zisk. Pro vyšší přehlednost jsou ceny na společném trhu rozděleny do dvou základních kategorií dle původu a to na:

- ceny zemědělských produktů pocházejících ze zemí EU
- ceny zemědělských produktů pocházejících ze zemí mimo EU⁵

V rámci cenového mechanismu existuje souhrnně pět cen, z nichž pouze jedna je určena trhem, z čehož vyplývá skutečnost, že zbytek je určen administrativně, tedy byrokratickým aparátem. Nyní již k samotnému podrobnějšímu představení jednotlivých cen.

- **Cílová cena:** Touto cenou rozumíme takovou cenu, jež vychází z každoročního rozhodnutí Rady EU, ovlivněného návrhem Komise. Tato cena

⁴ KUČEROVÁ, Irah. Evropská unie: hospodářské politiky. (str. 148)

⁵ FOJTÍKOVÁ, L., LEBIEDZIK, M. Společné politiky EU. Historie a současnost se zaměřením na Českou republiku. (str. 9)

při jejím stanovování analyzuje aktuální situaci na různých trzích dané konkrétní komodity. Předpokladem tímto způsobem stanovené ceny je pokrytí nákladů a přiměřený zisk producenta. Úkolem výsledné ceny je pro producenty informace, která se stane důležitým parametrem v rámci jejich rozhodování o budoucí plánované struktuře a s tím souvisejícím objemem výroby. Dosažení cílové ceny dle záměru zabezpečuje srovnatelnou životní úroveň všech zemědělců, stejně jako přiměřenou tržní saturaci po stránce produktové nabídky.

- **Prahová cena:** Tímto pojmem se rozumí nejnižší možná cena pro producenty ze třetích zemí. Teprve s cenou korigovanou na takovou úroveň (jež nepředstavuje hrozbu pro zavedené producenty) jsou vpuštěni na vnitřní trh Evropské unie.
- **Cena na trhu EU**
- **Intervenční cena:** představuje takovou cenovou hladinu, pod jakou již nejde s tržní cenou klesnout, vzhledem k její garanci pro zemědělce jako ceny minimální. Při dosažení takovéto ceny jsou tržní subjekty povinny nabízenou produkci vykupovat, je-li s ní spokojen producent. Takto umístěná produkce je dále skladována, případně umístěna formou potravinové pomoci na trhy třetích zemí.
Je-li však v možnostech producenta samostatně alokovat vlastní zásoby na světovém trhu (za světové ceny), má tento producent nárok na tzv. exportní subvenci. Toto opatření má za cíl narovnáni rozdílu mezi nižší, světovou tržní cenou a cenou intervenční, tedy vyšší.
- **Světová cena:** jediná cena z výše zmíněných, která je dána trhem.⁶

Mezi cenami platí následující vztah:

- $Cílová\ cena > Prahová\ cena > Cena\ na\ trhu\ EU > Intervenční\ cena > Světová\ cena$ ⁷

⁶ FOJTÍKOVÁ, L., LEBIEDZIK, M. Společné politiky EU. Historie a současnost se zaměřením na Českou republiku. (str. 9)

⁷ ŠTĚRBOVÁ L. a kol., Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století. 2013. (str. 242)

1.5. Financování Společné zemědělské politiky

Zdroje potřebné k financování Společné zemědělské politiky nepředstavují žádnou výjimku, a tak jako i zdroje pro další oblasti jsou čerpány ze společného evropského rozpočtu. Elementárním rozdílem vůči dalším oblastem je však rozsah nákladnosti SZP, kdy tyto výdaje ukrajují zásadní díl z celkového objemu prostředků evropského rozpočtu.⁸ Trendem posledních let je stagnace celkové výše těchto nákladů se sklonem k poklesu, co lze dokumentovat aktuálně sestupnou tendencí rozsahu míry čerpání.⁹

Prostředky pro financování společné zemědělské politiky zajišťoval od roku 1970 až do konce roku 2006 Evropský zemědělský orientační a záruční fond (EZOZF). Podpora tohoto fondu se projevovala jak v oblasti zemědělské výroby a cenové hladiny, tak v garanci stabilních příjmů jednotlivým producentům. Fond dále také zajišťoval dílčí část výdajů určených na restrukturalizaci zemědělství v EU.

Finanční zdroje do fondu byly získávány z variabilních poplatků nebo například z daní z cukru a glukózy a dále z odvodů zemědělců za spoluodpovědnost.¹⁰

Při pohledu na výdajovou stránku fondu je patrné členění na dvě sekce:

- **Záruční sekce:** S vyšší důležitostí, pokrývající 90% výdajů na SZP. Jejím úkolem bylo financování výdajů na realizaci tržní a cenové politiky. Obvyklé využití této sekce lze spatřovat ve financování intervenčních zásahů na trhu.
- **Orientační sekce:** se účastnila financování činností spojených s dlouhodobými strukturálními změnami v zemědělství a s politikou rozvoje venkova.

Tento jednotný fond EZOZF byl však v rámci podrobnějšího rozpracování podpory roku 2007 nahrazen dvěma nově vytvořenými fondy, a to:

- **Evropským zemědělským záručním fondem (EZZF):** který převzal větší část záruční sekce záruk bývalého EZOZF a v současnosti se zabývá

⁸ KUČEROVÁ, Irah. Evropská unie: hospodářské politiky.

⁹ Euroskop. Výdaje rozpočtu EU. [online]. 2014

¹⁰ FOJTÍKOVÁ, L., LEBIEDZIK, M. Společné politiky EU. Historie a současnost se zaměřením na Českou republiku. (str. 10-11)

podporou udržitelného zemědělství. Účel financování tohoto fondu představují přímé platby zemědělským subjektům, mechanismy tržní regulace a další platby, které jsou spojené se zemědělskou produkcí.¹¹

- **Evropským zemědělským fondem pro rozvoj venkova (EZFRV):** který převzal orientační funkci bývalého fondu. Jak je již ze samotného názvu fondu patrné, cílem vynaložených prostředků tohoto fondu je formou podpory zvýšit konkurenceschopnost zemědělství, kvalitu životního prostředí a celkovou úroveň života na venkově.¹²¹³

Tyto fondy jsou zaměřeny na financování jednoho ze dvou pilířů SZP.

V rámci aktuálního programového období 2014 – 2020 je zcela jasně patrný trend postupného snižování výdajů.¹⁴ Unie na podporu samotného zemědělství a na straně druhé vyšší zájem o podporu programů zaměřených na rozvoj venkova, ochranu životního prostředí, či výzkum možností boje s klimatickými změnami, bezprostředně ovlivňující každodenní život. Tyto závěry dokládá například zavedení tzv. ozelenovacích opatření¹⁵, k jejichž dodržování jsou zemědělci přímo motivováni návazností výše vyplácených přímých plateb. Jak již název těchto opatření sám napovídá, v jejich rámci lze žádat o podporu k výsadbě travních porostů, intenzivních sadů či sadů krajinných, k pěstování bylin, zeleniny, na rozvoj vinic, či chmelnic.¹⁶

1.6. Dva pilíře společné zemědělské politiky

K dělení SZP EU do dvou pilířů došlo na základě dohody již v 90. let 20. století. Toto administrativní rozčlenění je zachováno také v rámci balíčku nové SZP, která zároveň posiluje jejich vazby, čímž nabízí ucelenější a integrovanější přístup k politické podpoře. Jako konkrétní příklad můžeme uvést novou strukturu přímých

¹¹ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. 2009. (str. 471)

¹² Euroskop. *Fondy pro zemědělce a rybáře*. [online]. 2014

¹³ Evropský parlament. *Financování společné zemědělské politiky* [online]. 2014

¹⁴ Evropský parlament. *Fakta a čísla o Evropské unii: Společná zemědělská politika v číslech (Tabulka I: SZP ve víceletém finančním rámci 2014–2020)* [online]. 2014

¹⁵ jinak známe jako greening

¹⁶ EAGRI. *Dotace: Dotace na tzv. ozelenění neboli greening, na opatření Ekologického zemědělství a Dobré životní podmínky zvířat* [online]. 2014

plateb, posílenou bezpečnostní sítí a silnější rozvoj venkova. Oba pilíře se vzájemně doplňují, bez toho, aby jeden druhý přesahoval. Dvupilířovou strukturu je proto vhodné zachovat, avšak je ji nutno upravit tak, aby bylo možno lépe zacílit nezbytná opatření a jim odpovídající formy financování.¹⁷

1.6.1. První pilíř Společné zemědělské politiky

Tento pilíř zahrnuje přímé platby a tržní nástroje. Je plně financován z rozpočtu EU a to na ročním základě. Zaměřuje se na cíle vyžadující přeshraniční činnost.

1.6.1.1. Tržní regulace

V prvním pilíři jde především o tržní opatření, která napomáhají rovnováze na trzích zemědělských produktů a stabilitu celého zemědělského sektoru.

První způsob tržních opatření představuje regulace trhů. Hlavní způsoby regulace trhů zemědělských produktů jsou:

- Regulace nabídky:
 - regulace domácí nabídky: prostřednictvím omezení produkce a exportů
 - regulace zahraniční nabídky: přizpůsobením podmínek přístupu ostatních zemí na domácí trh
- Regulace poptávky
- Regulace cen:
 - ovlivnění výše ceny, za účelem zabezpečení odpovídajícího příjmu zemědělců
 - za účelem ovlivnění nabídky nebo poptávky

1.6.1.2. Přímé platby

Další možností, jak udržet stabilitu sektoru jsou kromě tržních zásahů přímé platby, které jsou formou přímého transferu vypláceny přímo výrobcům.

¹⁷ Ministerstvo zemědělství. Budoucnost SZP po roce 2020. [online]. 2011

V novém programovém období 2014-2020 by mělo dojít k přesnějšímu zacílení podpory a efektivnější alokaci zdrojů – systém bude nyní vždy propojen s konkrétním cílem nebo funkcí.

1.6.2. Druhý pilíř Společné zemědělské politiky

Druhý pilíř se zaměřuje na udržitelný rozvoj venkovských oblastí. Jeho význam však nespočívá jen v územní a hospodářské soudržnosti Evropské unie, ale také v ochraně životního prostředí.

Hlavním cílem je zde zajištění budoucnosti venkova, jakožto oblasti, která je schopna poskytnout daleko více než pouze produkci potravin. Dále se také snaží o vytvoření nových pracovních míst, avšak pouze při zachování kulturního dědictví a životního prostředí.

2. Historický vývoj Společné zemědělské politiky

Přestože zemědělství samotné prošlo dramatickými změnami, SZP se měnila spíše pozvolna.¹⁸ Její vývoj můžeme rozdělit do několika fází¹⁹:

2.1. 1. fáze vývoje Společné zemědělské politiky (1957-1992)

2.1.1. Římské smlouvy (1957)

V březnu roku 1957 došlo podpisu Římských smluv, čímž vzniká Evropské hospodářské společenství (EHS) a Evropské společenství pro atomovou energii (EURATOM). Nutnost zavedení SZP je konkrétně zmíněna v Článku 3 ve Smlouvě o Evropském hospodářském společenství.²⁰

2.1.2. Konference ve Strese (1958)

V Římských smlouvách však byla zmíněna pouze potřeba společného řízení agrárního sektoru. Základy Společné zemědělské politiky byly položeny roku 1958 na konferenci v italské Strese. Hlavním úkolem bylo vypracovat zásady a mechanismy SZP. Jako regulační nástroj byly nakonec zvoleny ceny. Tyto ceny, které mají formu směrnice, navrhuje Komise a schvaluje Rada ministrů. Ve Strese byly také vyhlášeny tři základní principy SZP.

2.1.3. Založení Evropského zemědělského orientačního a záručního fondu (1962)

Skutečné uvedení SZP do praxe však proběhlo až po dohodě v lednu roku 1962. Na této dohodě byly upřesněny veškeré náležitosti spojené s fungováním SZP, jakými bylo např. zavedení volného trhu zemědělských produktů nebo vytvoření společných organizací trhu pro jednotlivé výrobky. Společný volný trh měl podpořit mezinárodní obchod s agrárním zbožím, který se zatím odehrával především v regionálním měřítku. Společné organizace trhu jednotlivých výrobků byly založeny za účelem

¹⁸ KUČEROVÁ, Irah. Evropská unie: hospodářské politiky. (str. 154-155)

¹⁹ KUČEROVÁ, Irah. Evropská unie: hospodářské politiky. (str. 154-155)

²⁰ Smlouva o založení Evropského společenství. [online]. 2005

poskytnutí cenových a odbytových záruk, které zajišťovaly zemědělcům ochranu před zhroucením trhu.

Roku 1962 byl také (pro zajištění principu solidarity) založen Evropský zemědělský orientační a záruční fond (EZOZF), který sloužil jako nástroj financování zemědělského sektoru.²¹

2.1.4. Mansholtův plán (1968)

V průběhu druhé poloviny 60. let se země EHS začaly potýkat s důsledky plynoucími z negativních dopadů a z nedostatečně stanovených cílů SZP. Hlavními problémy Společenství byla nadprodukce, rostoucí náklady na produkci a klesající konkurenceschopnost produktů.²² Potřeba reformy zemědělství byla ale nevyhnutelná už jen z toho důvodu, že SZP byla při svém vzniku považována za přechodný režim, který bude vyžadovat přehodnocení po naplnění svých původních stanovených cílů.²³

Prvním reformačním pokusem Komise bylo tzv. Memorandum o reformě zemědělství v ES, které je však známější pod názvem Mansholtův plán. Mansholt zastával názor, že efektivní produkce může být docíleno snížením počtu pracovních míst (do 10 let o 50%²⁴) a rozdělením celkové zemědělské plochy mezi zemědělce, kteří se v sektoru užívají i bez vyšších finančních podpor.

Navrhovaný plán byl však na tehdejší dobu příliš radikální a nesetkal se tedy s úspěchem (především ve Francii a v Německu).²⁵

Po prvním rozšíření ES bylo však již reformování SZP nevyhnutelné. V roce 1972 byly tedy Radou ministrů vydány 3 směrnice, které měly vést k dílčím změnám:

- přímé podpory zemědělcům, kteří se rozhodnou pro odchod z odvětví
- modernizace farem
- podpora vzdělávání zemědělců²⁶

²¹ KUČEROVÁ, Irah. Evropská unie: hospodářské politiky. (str. 155)

²² KÖNIG, Petr. Rozpočet a politiky Evropské unie: příležitost pro změnu (str. 219)

²³ KUČEROVÁ, Irah. Evropská unie: hospodářské politiky. (str. 156)

²⁴ KUČEROVÁ, Irah. Evropská unie: hospodářské politiky. (str. 156)

²⁵ KÖNIG, Petr. Rozpočet a politiky Evropské unie: příležitost pro změnu (str. 219)

2.1.5. Delorsův balík (1988)

Přestože v následujících letech probíhaly v zemědělství strukturální změny, problémy s nimi spojené i nadále přetrvávaly. Nerovnováha mezi nabídkou a poptávkou na trhu zemědělských komodit i nadále zůstávala, což způsobovalo zvětšování objemů přebytků na evropském trhu a s tím spojené zvyšování nákladů. V průběhu let 1985-1987 se náklady SZP zvyšovaly rychlostí až 18% ročně.²⁷

Roku 1988 výše nákladů na zemědělství dosáhla maximální rozpočtové zátěže, čímž se Společenství přiblížilo k hranici finančního kolapsu. Jediné východisko z této situace představovalo pouze společné navyšování příjmové části rozpočtu a snižování nákladů na zemědělství. Mimořádný summit v Bruselu roku 1988 dal vzniknout plánu, který si kladl za cíl celkovou kontrolu financování. Tento pětiletý plán, známý pod názvem Delorsův balík, byl z pohledu zemědělství spíše dohodou, která chtěla zabránit ještě větší nadprodukci prostřednictvím dalšího snižování garantovaných cen a přijetím kvót. Hovořila také o budoucích výdajích na zemědělství, které neměly přesáhnout hodnotu 74% meziročního nárůstu HNP Společenství.²⁸ Dále se dohoda zabývala zvýšením efektivity a kvality produkce, které byly až do té doby převýšeny otázkou kvantity. Byly zmíněny také některé kroky směřující k omezení samotné produkce, jako např. poskytnutí finanční náhrady při cíleném nevyužití určité půdy pro zemědělskou výrobu.

Díky Delorsovu balíku byly náklady na SZP v průběhu následujících let sníženy o 5%.²⁹ Avšak neschopnost států rychle zabránit růstu nákladů spojených se SZP dostala Společenství brzy do finančních problémů.

2.1.6. Společná organizace trhu s vínem

Problém nadprodukce se nevyhnul ani trhu s vínem. Díky podpoře inovací a modernizaci sektoru začala nabídka vína po zavedení SZP brzy převyšovat poptávku. V 80. letech se situace na trhu s vínem stala nezvladatelnou. Byla

²⁶ European Comission: Agriculture and Rural Development. History of the CAP: The crisis years I: the 1970s[online]. 2015

²⁷ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. Evropská unie. 2009 (str. 461)

²⁸ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. Evropská unie. 2009 (str.462)

²⁹ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. Evropská unie. 2009 (str. 462)

zakázána výsadba nových vinic, a byly zavedeny finanční náhrady pro zemědělce, kteří se vzdají svých vinohradů.³⁰

2.1.7. Důsledky první fáze vývoje

Původní systém SZP nebyl koncipován jako dlouhodobé řešení, ale jako nástroj pro dosažení stanovených cílů, které byly vytyčeny při jeho vzniku. Problémy tehdejší SZP pocházely hlavně z těchto oblastí:

- Finanční náročnost zemědělství se stala neúnosnou. Celková neefektivnost systému vycházela především ze systému garantovaných cen, který farmáře pobízel k neustále vyšším produkcím. Následná nadprodukce však musela být následně evropskými státy vykupována za intervenční ceny.
- Náklady na financování SZP leží na daňových poplatnících a konzumentech potravin. Fond EZOF shromažďuje prostředky prostřednictvím příspěvků členských států, které jsou získávány z peněz vybraných od daňových poplatníků. Garantované ceny pro výrobce se zákonitě musejí odrážet na ceně potravin, jsou v této problematice zainteresovaní i samotní konzumenti.
- Díky cenovým podporám byl sice naplněn cíl stabilizace, ale na druhou stranu tak vzniknul i velký problém s přebytky některých komodit.
- Silný protekcionismus Společenství vedl k nespokojenosti importérů, jelikož jim byly ochranná politika znesnadněny dovozy na evropský trh, a naopak velice ulehčoval situaci státům Společenství, které vyvážely své zemědělské produkty do třetích zemí. V rámci jednání GATT v letech 1986-1994 požadovali obchodní partneři změny stávajících protekcionistických opatření, která by jim ulehčila obchod se zeměmi Společenství.³¹

³⁰ European Commission: Agriculture and Rural Development. What is the current situation of the European Union's wine sector? [online]. 2015

³¹ KUČEROVÁ, Irah. Evropská unie: hospodářské politiky. (str. 158)

2.2. 2. fáze vývoje Společné zemědělské politiky (1992-2003)

2.2.1. MacSharyho reforma (1992)

První průlomové změny s sebou přinesla až Reforma v roce 1992, jinak známá pod názvem MacSharyho reforma. Mezi hlavní myšlenky reformy řadíme zefektivnění SZP, zvýšení konkurenceschopnosti evropských zemědělců, stabilizaci zemědělských trhů, ustálení výdajů na zemědělství a poprvé také ochranu životního prostředí.³²

Stimuly, které vedly k jejímu vzniku, můžeme rozlišit na vnitřní a vnější.³³ Mezi vnitřní faktory patřily především rostoucí finanční náročnost SZP a nutnost dokončení společného trhu k začátku roku 1993. Začal se také čím dál více projevovat hlas veřejnosti, která se v tomto období začala zajímat o situaci v zemědělství. Nesouhlas obyvatel s nadměrným využíváním hnojiv a pesticidů vedl k tlaku na zvýšení kvality produkovaných potravin a venkovskému rozvoji bez negativních faktorů. Pod vnějšími faktory rozumíme jednání, které spolu vedly ES, USA a GATT, a také začínající spolupráci se zeměmi střední a východní Evropy, která započala po sjednocení Německa.³⁴ Posledním stimulem směřujícím k reformě byl i fakt, že SZP již dále neplnila své původní cíle. Byla přece založena k dosažení potravinové soběstačnosti a ke stabilizaci života zemědělců. V tehdejší době byla však většina vynakládaných prostředků použita na vývozní dotace.

Prvním bodem výsledné reformy bylo přehodnocení stávajících cílů a revize vynakládaných finančních prostředků na SZP. Cíl související s potravinovou soběstačností a podporou produkce byl již naplněn, bylo tedy třeba začít pozornost Společenství směřovat na otázku kvality produkce. Problém s dosažením stanoveného cíle se ukázal u stabilizace příjmů zemědělců a zlepšení podmínek života na venkově. Co se poskytovaných finančních prostředků týče, bylo zjištěno, že

³² European Comission: Agriculture and Rural Development. History of the CAP: The 1992 reform ("MacSharry reform") [online]. 2015

³³ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. Evropská unie. 2009 (str. 463)

³⁴ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. Evropská unie. 2009 (str. 463)

80% prostředků končí u 20% producentů.³⁵ Naprosto nevyhovujícím se také ukázalo působení SZP na krajinu a životní prostředí.

MacSharyho řešení problému spočívalo ve snížení cenových dotací a zabezpečení adekvátních důchodů zemědělským subjektům. K dosažení výsledků byla zvolena následující kombinace nástrojů:

- Pokles intervenčních a prahových cen: tato redukce měla zajistit požadovanou konkurenceschopnost evropských zemědělců.
- Poskytování kompenzačních plateb při omezení výroby (jejich výše se odvíjí od velikosti obdělávané plochy): podpora zemědělců prostřednictvím cen vedla pouze k nadvýrobě. Při omezení objemu výroby bylo tedy nutno nižší zisk zemědělců nahradit formou přímých podpor.
- Zohlednění ekologických aspektů.
- Podpora dřívějšího odchodu do důchodu: v roce 1992 byly 4 miliony zemědělců ve věku vyšším než 65 let.³⁶

Mac Sharyho reforma byla revoluční právě v tom, že poprvé nebyla podpora producentů vázána na objem produkce. Plošnou podporu (garantované ceny) tedy nahradila podpora přímá, která ale neměla působit jako podnět k větší výrobě. Tato forma dotace byla poskytnuta např. při záměrném nevyužívání zemědělské půdy, zalesňování půdy, ale také třeba při používání nižšího množství hnojiv.³⁷

2.2.2. Agenda 2000 (1997)

Agenda 2000 byl jakýsi balík reform, který nastiňoval výhled financování Společenství mezi roky 2000-2006. V tomto období bylo na zemědělství vyčleněno cca 298 miliard EUR³⁸ (v cenách roku 1999). Ročně tedy na tento sektor připadalo okolo 42,5 miliard EUR³⁹. Dále dokument navrhoval pár dalších úprav SZP, která ve většině navazují na MacSharryho reformu.

³⁵ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. Evropská unie. 2009 (str. 465)

³⁶ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. Evropská unie. 2009 (str. 468)

³⁷ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. Evropská unie. 2009 (str. 468)

³⁸ Agris. AGENDA 2000: Posílení a rozšíření EU [online]. 2000

³⁹ Agris. AGENDA 2000: Posílení a rozšíření EU [online]. 2000

- Další snižování garantovaných cen, které bude kompenzováno přímými platbami.
- Decentralizace systému spolu se zavedením tzv. národních obálek. Realizační (výplatní) a rozhodovací pravomoci tedy měly být předvedeny na národní orgány.
- Na venkově mělo dojít k dalšímu rozvoji především v otázce kultivace krajiny a ochraně životního prostředí, což mělo za cíl zachovat evropské kulturní dědictví.
- Důraz bude kladen na produkci nezávadných a kvalitních potravin.
- Již tradičně byla zmíněna konkurenceschopnost evropského zemědělství, avšak důraz již nebyl kladen na souvislost konkurenceschopnosti a výši poskytovaných dotací.⁴⁰

Agenda 2000 dala vzniknout systému dvou pilířů SZP. První pilíř definují společné organizace trhů zemědělských komodit, které společně zajišťují dvě důležité stability. Tou první je stabilita samotných trhů, tou druhou poté stabilita důchodů zemědělců. Druhý pilíř, který vzniknul právě díky přijetí Agendy 2000, je celkově spjat s rozvojem venkova, zahrnuje tedy veškeré aktivity spojené s kultivací krajiny, restrukturalizací venkovských farem, zachování evropského kulturního dědictví apod.

Předpokladů Agendy 2000 nebylo v závěru dosaženo. Jedním z hlavních důvodů neúspěchu bylo odmítnutí zavedení národních obálek Francií, Španělskem a Řeckem; tedy státy, které z dosavadního systému financování těžily nejvíce.⁴¹ Jediným úspěchem byla dohoda o snížení výdajů zemědělství v roce 2006 ze 44,5% na 38,3%.⁴² Výdaje zemědělství v tomto roce představovaly 41,66 miliard EUR (v cenách roku 1999).⁴³

Největší změnou, kterou Agenda 2000 přinesla, byla přeměna zájmů od ekonomických k neekonomickým aspektům, jakými jsou např. zmiňovaná

⁴⁰ KUČEROVÁ, Irah. Evropská unie: hospodářské politiky. (str. 160)

⁴¹ KUČEROVÁ, Irah. Evropská unie: hospodářské politiky. (str. 160)

⁴² KUČEROVÁ, Irah. Evropská unie: hospodářské politiky (str. 160)

⁴³ Agri. AGENDA 2000: Posílení a rozšíření EU [online]. 2000

nezávadnost a kvalita potravin, ochrana životního prostředí, rozvoj venkova a etické zacházení se zvířaty.⁴⁴

V zájmu většího převedení pravomocí na národní úroveň bylo členským státům do jisté míry umožněno vytvořit pro své zemědělce vlastní systém programů podpory venkovských oblastí. Programy mohly být vytvořeny pro různé oblasti, jako podpora mladých farmářů, vzdělávání zemědělců, podpora nových, šetrných metod v zemědělství.

2.2.3. Reforma společné organizace trhu s vínem (1999)

Reforma z roku 1999 si kladla za cíl snížení přebytků v sektoru prostřednictvím vyrovnaní poptávky a nabídky. Dále chtěla dosáhnout větší konkurenceschopnosti produktů vinařského průmyslu na světovém trhu prostřednictvím dlouhodobé produkce kvalitního vína.⁴⁵

2.2.4. Důsledky druhé fáze vývoje

Ve druhé fázi vývoje Společné zemědělské politiky se nakonec podařilo snížit velikost výdajů na garantované ceny, další náklady ale vznikaly poskytováním přímých plateb. Avšak většina (80%) těchto plateb putovala k zemědělcům, kteří vlastnili velké plochy půdy. Těchto „velkých“ zemědělců bylo na trhu cca 20%, zbylí „malí“ zemědělci s menšími farmami byli proto velmi znevýhodňováni.

Objevoval se zde však vliv rozšiřování EU, kdy na společný trh přicházely nové členské státy, v jejichž hospodářství hrálo zemědělství významnou roli. Agenda 2000 sice počítala s předvstupní pomocí a náklady na vytvoření infrastruktury v kandidátských zemích střední a východní Evropy (SVE), ale jejich žádosti na kompenzační platby již nezahrnuje.

⁴⁴ FOJTÍKOVÁ, L., LEBIEDZIK, M. Společné politiky EU. Historie a současnost se zaměřením na Českou republiku. (str. 14)

⁴⁵ European Comission: Agriculture and Rural Development. What is the current situation of the European Union's wine sector? [online]. 2015

Dalším problémem se jevila také absence administrativy, která by zaručila jednotné podmínky pro zemědělce v různých částech EU.⁴⁶

2.3. 3. fáze vývoje Společné zemědělské politiky (2003-2014)

2.3.1. Fischlerova reforma (2003)

V roce 2003, před dalším rozšíření EU o nové státy, došlo ke zhodnocení reformy z roku 1999 a byly navrženy její další úpravy. Nová opatření vstoupila v platnost v roce 2005, pro nové členské státy byl hraniční termín 2007.⁴⁷ Fischlerův návrh se týkal těchto hlavních oblastí:

- Snížení nadprodukce prostřednictvím oddělení závislosti přímých plateb na objemu produkce (tzv. decoupling) a zavedením jednotné platby na farmu (Single Payment Scheme, SPS). Tím byl zjednodušen systém vyplácení podpor zemědělcům, kteří místo několika plateb obdrželi jen jednu. Kandidátské státy mohly prvních pár let po vstupu do EU využívat zjednodušeného systému jednotné platby na plochu (Single Area Payment Scheme, SAPS) a až následně přejít na platby SPS.
- Nárok na vyplacení přímých plateb byl ale podmíněn tzv. systémem křížové shody (Cross Compliance). Cross Compliance je vlastně soubor 19 právních předpisů, které udávají normy pro ochranu životního prostředí, bezpečnost a kvalitu potravin, udržování dobrého stavu půdy atd. Při nedodržení stanovených zásad budou státům uloženy sankce.
- Zvýšení množství finančních prostředků v druhém pilíři (ze 4 na 10 miliard EUR⁴⁸) za účelem posílení ekologických aspektů zemědělství.

Od roku 2005 mělo docházet k odvodům z přímých plateb poskytnutým zemědělcům právě ve prospěch rozvoje venkova. Odvody měly progresivní charakter, výjimku v tomto směru tvořily zemědělci, jejichž podpora

⁴⁶ Agris. AGENDA 2000: Posílení a rozšíření EU [online]. 2000

⁴⁷ FOJTÍKOVÁ, L., LEBIEDZIK, M. Společné politiky EU. Historie a současnost se zaměřením na Českou republiku. 2008 (str. 14)

⁴⁸ KUČEROVÁ, Irah. Evropská unie: hospodářské politiky (STR. 162)

nepřesahovala 5 000 EUR ročně.⁴⁹ Za účelem financování druhého pilíře byl zřízen nový fond, Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (European Agricultural Fund for Rural Development, EAFRD).⁵⁰

- Další snižování intervenčních cen některých zemědělských komodit.

V průběhu roku 2008 ještě proběhla Kontrola funkčnosti SZP, tzv. Health Check. Ta nebyla žádnou reformou, jen hodnotila a upravovala některé z bodů reformy z roku 2003.

2.3.2. Reforma společné organizace trhu s vínem (2008)

Reforma sektoru se již od 90. let jevila jako nevyhnutelná. Evropští vinaři byli negativně ovlivněni pokračující liberalizací mezinárodního obchodu. Jejich podíl na trhu klesal, export vína z EU naopak rostl jen velmi pozvolna a rostoucí potřeba na evropském trhu byla uspokojována dovozci ze třetích zemí. Nedostatečná poptávka po evropském víně způsobovala hromadění nadprodukce, která pak musela být likvidována. V roce 2005 bylo na odvětví vína vyčleněno 1,3 miliardy EUR, přičemž 500 milionů EUR bylo spotřebováno pouze na likvidaci přebytků.⁵¹

Cílem reformy bylo zefektivnění poskytovaných finančních prostředků, opětovné získání konkurenceschopnosti vinařů a zachování tradice produkce vína v EU prostřednictvím:

- finančních pobídek pro nekonkurenceschopné producenty (netýkalo se špatně dostupných oblastí, jako jsou např. strmé svahy a horské oblasti),
- tříleté dobrovolné podpory režimu klučení vinic.,
- poskytování přímých plateb na plochu vinic,
- omezení rozšiřování vinic až do roku 2015 (rušena postupně),
- sjednocení normy v oblasti značení vína (na lahvích povinně informace o roku sklizně a odrůdě, ze které je víno vyrobeno),

⁴⁹ FOJTÍKOVÁ, L., LEBIEDZIK, M. Společné politiky EU. Historie a současnost se zaměřením na Českou republiku. 2008 (str. 15)

⁵⁰ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. Evropská unie. 2009 (str. 471)

⁵¹ KÖNIG, Petr. Rozpočet a politiky Evropské unie: příležitost pro změnu (str. 231)

- poskytování národních podpor, díky kterým by mohly členské země rozdělit příspěvky na základě lokálních potřeb (restrukturalizace vinic, změna odrůdové skladby),
- větší podpory rozvoje venkova, které budou moci být využity v různých oblastech (ochrana životního prostředí, marketing v oblasti vína, podpora mladých vinařů, podpora při dřívějším odchodu do důchodu, zachování kulturního dědictví).⁵²

2.3.3. Důsledky třetí fáze vývoje

Fischlerova reforma se opět nesetkala s pozitivními ohlasy. Obavu nad následujícím vývojem SZP vyjádřili jak zemědělci, kteří měli strach z poklesu důchodů, tak i ekologické organizace, které namítaly, že reforma není dostatečně efektivní pro dosažení udržitelného zemědělství. Reforma se také dostatečně nezaměřila na problémy související s importními tarify, vývozními dotacemi apod.

Bylo dosaženo snížení celkových nákladů na zemědělství.

Celková pozornost byla přesunuta od prvního na druhý pilíř, kam mělo v následujících letech proudit více finančních prostředků. Ty mají být následně využity nejen

Další kroky směrem k větší liberalizaci trhu vedly k uklidnění situace v mezinárodních vztazích, k rozšíření nabídky zboží ze třetích zemí pro evropské spotřebitele a s tím spojené podpoře producentů z těchto zemí.

⁵² KÖNIG, Petr. Rozpočet a politiky Evropské unie: příležitost pro změnu (str. 233)

3. Současná Společná zemědělská politika (2014-2020)

Snahou Společné zemědělské politiky v současném období je vytvoření efektivního, udržitelného a konkurenceschopného evropského zemědělství, které přispěje k dosažení cílů stanovených SZP.

3.1. Výzvy a cíle SZP

Výzvy v oblasti zemědělství můžeme rozdělit do tří hlavních skupin:

- **Ekonomické výzvy**
 - dostatek potravin,
 - zpomalení růstu produktivity,
 - nestálost cen/příjmů,
 - hospodářská krize.
- **Environmentální výzvy**
 - emise skleníkových plynů,
 - degradace půdy,
 - kvalita vody/ovzduší,
 - přírodní stanoviště a biodiverzita.
- **Územní výzvy**
 - vitalita venkovských oblastí,
 - rozmanitost v zemědělství EU.⁵³

Třem skupinám výzev odpovídají tři skupiny cílů SZP, kterými jsou:

- **Zabezpečená produkce potravin.**
- **Udržitelné zemědělství s ohledem na přírodní zdroje a klimatická opatření.**
- **Vyvážený územní rozvoj.**

Hlavním cílem zemědělství Evropské unie do roku 2050 zůstává i nadále v zajištění dostatku potravin a to především z důvodu neustálého růstu obyvatelstva. Podle odhadů FAO se celková zemědělská produkce bude muset zvýšit o 70%, aby

⁵³ Evropská komise: *Budoucnost SZP do roku 2020* [online].

uspokojila poptávku předpokládané 9 miliardové světové populace.⁵⁴ Větší množství produkce s sebou ale zároveň přináší vyšší výrobní náklady, nestabilitu na trzích se zemědělskými produkty a také vyšší náročnost na přírodní zdroje.

Dosažení trvale udržitelného zemědělství je cíl neméně důležitý, jelikož s ním souvisí řešení hned několika dílčích problémů. Trvale udržitelné zemědělství zaručí evropským zemědělcům dostatečnou konkurenceschopnost na trzích, správná péče o přírodní zdroje (půdu, vodu, biologickou rozmanitost) zase zajistí dlouhodobou produktivitu a přísun potravin. Zemědělství také hraje velkou roli v boji proti změně klimatu – zejména snížením emisí skleníkových plynů a využitím energie z udržitelných zdrojů.

Co se rozvoje venkova týče, měly by se politiky zaměřit především na zvyšování kvality života ve venkovských oblastech, zabránění vylidňování venkova a potlačování odchodu mladých lidí ze zemědělství.

3.2. Cíle reformy SZP a nástroje k jejich dosažení

Základní cíle reformy Společné zemědělské politiky jsou vzájemně provázané.

- **Vyšší konkurenceschopnost**
 - pružné ekonomické nástroje, které budou schopny pohotově reagovat na vývoj trhu
 - řízení krizí: ochranná doložka rezerva ro případ krizí, soubor nástrojů pro řízení rizik
 - lepší postavení zemědělců v rámci potravinového řetězce,
 - výzkum, inovace a předávání znalostí a lepší zemědělský poradenský systém
- **Lepší trvalá udržitelnost zemědělství**
 - nová ekologická platba v prvním pilíři
 - posílená podmíněnost v oblasti změny klimatu
 - dvě priority v oblasti životního prostředí pro rozvoj venkova a minimální výdaje

⁵⁴ Ministerstvo zemědělství. Budoucnost SZP po roce 2020. [online]. 2011

- výzkum, inovace a předávání znalostí a lepší zemědělský poradenský systém
- **Větší efektivita**
 - lepší zacílení systému přímých plateb
 - společný strategický rámec pro fondy EU – smlouva o partnerství
 - přerozdělení přímých plateb mezi členskými státy a v rámci nich
 - přerozdělení finančního krytí na přímé platby⁵⁵

3.3. Financování SZP 2014-2020

Podíl výdajů na SZP má v posledních letech klesavou tendenci. V období 2014-2020 dosahuje SZP jen necelých 40% rozpočtu EU.⁵⁶

Současná SZP si i nadále uchovává svou dvoupilířovou strukturu s tím, že oba pilíře jsou více provázány, a tím pádem jsou schopny poskytnout integrovanější přístup k podpoře cílů politiky.

3.3.1. První pilíř SZP

První pilíř tvoří stále z největší části (91%) přímé podpory zemědělcům. Na tržní opatření je věnována stále menší část rozpočtu, v roce 2012 to bylo necelých 9% celkové výše pilíře.⁵⁷

Pro období 2014-2020 bylo představeno nové schéma přímých plateb. Jelikož snahou EU je zachovat rozmanitost zemědělství v členských zemích, musí pro přímé platby fungovat cílený systém, který bude zohledňovat konkrétní podmínky pro zemědělskou výrobu v jednotlivých státech. V novém programovém období se forma přímých plateb změnila na vícesložkový systém, a to především z důvodů nutnosti přesnější a cílenější distribuce finančních prostředků poskytovaných zemědělcům. Současný systém tak má za úkol zajistit efektivní rozložení zdrojů nejen mezi

⁵⁵ Evropská komise: Budoucnost SZP do roku 2020 [online].

⁵⁶ Evropský parlament. Fakta a čísla o Evropské unii: Společná zemědělská politika v číslech (Tabulka I: SZP ve víceletém finančním rámci 2014–2020) [online]. 2014

⁵⁷ Evropský parlament. Fakta a čísla o Evropské unii: Společná zemědělská politika v číslech (Tabulka I: SZP ve víceletém finančním rámci 2014–2020) [online]. 2014

samotnými členskými státy, ale také mezi jednotlivými regiony. Důraz je také kladen na kvalitu environmentálních veřejných statků.

Dřívější jednotné platby vyplácené zemědělským podnikům byly nahrazeny systémem plateb, který se skládá z více podpor. Tyto podpory se dělí na dvě velké skupiny – na podporu společnou pro všechny členy společenství, a na podporu, která závisí jen na vůli členských zemí.

- **Povinné podpory** (společné všem členským státům)
 - **základní platba,**
 - **platba na ozelenění** (greening), tzv. zelená platba
 - **podpora pro mladé zemědělce.**
- **Dobrovolné podpory** (podle volby členských států)
 - **podpora vázaná na produkci,**
 - **podpora v oblastech s přírodními omezeními,**
 - **redistributivní platba.**

Na základě dřívějšího zneužívání vyplácení přímých plateb i společností, jejichž primární aktivitou nebyla zemědělská produkce, bylo v roce 2015 nově zavedeno poskytování přímých plateb pouze „aktivním zemědělcům“. „Cílem tohoto nově zaváděného požadavku je poskytnout dotace především těm žadatelům, pro které je zemědělství hlavním zdrojem obživy.“⁵⁸ Tento požadavek však nemusí splňovat malí zemědělci, tj. žadatelé, jejichž hodnota přímých plateb nepřesáhne 5000 € (což zhruba odpovídá pozemku o velikosti 20 ha). U zbylých subjektů je tedy v prvním kroku přezkoumáno, jestli v rámci svých podnikatelských aktivit neprovozují jednu z činností, kterými jsou: „provozování letiště, železniční služby, vodní díla, služby v oblasti nemovitostí, provozování stálých sportovních a rekreačních areálů.“⁵⁹ Pokud žadatel kromě zemědělství provozuje nějakou z výše zmíněných aktivit, je mu uznán statut aktivního zemědělce pouze tehdy:

⁵⁸ Ministerstvo zemědělství. Podmínky tzv. aktivního zemědělce a naplňování metody LEADER prostřednictvím Místních akčních skupin [online]. 2014

⁵⁹ Ministerstvo zemědělství. Podmínky tzv. aktivního zemědělce a naplňování metody LEADER prostřednictvím Místních akčních skupin [online]. 2014

- pokud prokáže, že „roční příjem z přímých plateb činí alespoň 5% částky těch příjmů, které nepocházejí ze zemědělské činnosti“⁶⁰,
- nebo pokud je alespoň jedna třetina z jeho celkových tvořena příjmy ze zemědělské činnosti.

Nyní se podíváme na jednotlivé podpory trošku detailněji. Jako první se zaměříme na platby, které jsou společné všem zemím.

3.3.1.1. Základní platba

Jednotná platba na plochu zemědělské půdy (SAPS) tvořila v minulých letech nejvýznamnější složku přímých plateb (až 90% národní obálky). Pro období 2015-2020 je snaha její podíl snížit a to až k hranici 50%. Odhadovaná průměrná roční výše SAPS se tedy bude pohybovat okolo 12,7 mld. Kč (463 mil. EUR).⁶¹

Hlavním cíl SAPS spočívá v zabezpečení stabilních příjmů subjektů působících v zemědělství.

Pro efektivní fungování systému přímých plateb byla evropskou legislativou zavedena povinnost členských zemí definovat tzv. minimální požadavky, při jejichž splnění bude vyplacena přímá platba. Pro Českou republiku to jsou:

- minimální výměra všech dílů půdních bloků se rovná 1 hektaru,
- minimální vyplacená částka se rovná 100 EUR.

3.3.1.1.1. Přechodná vnitrostátní podpora (PVP)

Přechodnou vnitrostátní podporou, dříve nazývanou Top-Up, rozumíme finanční zdroje, které je možno využít na podporu problematických odvětví zemědělství. PVP je poskytována z národních zdrojů, v praxi tedy představuje poskytování národních

⁶⁰ Ministerstvo zemědělství. Podmínky tzv. aktivního zemědělce a naplňování metody LEADER prostřednictvím Místních akčních skupin [online]. 2014

⁶¹ Ministerstvo zemědělství. Systém základních plateb, minimální požadavky a přechodná vnitrostátní podpora. Dotační podpora lesního hospodářství do roku 2020 [online]. 2014

doplňkových plateb k přím podporám.⁶² Na rozdíl od minulých let (2012, 2013) se již nepočítá s modulací (tzn. převedením části prostředků z prvního pilíře do druhého).

3.3.1.2. Greening

Dotace na ozeleňování, zelené platby nebo také greening. To vše jsou názvy pro jednu a tu samou dotaci poskytovanou v rámci povinných podpor. Platba má plošný charakter a je vázána na dotaci SAPS.

3.3.1.3. Podpora pro mladé zemědělce

Jak již bylo v práci dříve zmíněno, v sektoru zemědělství je dlouhodobě vyvíjen nátlak na obnovení generace zemědělců. Doteď byl však ve většině případů zmiňován jen způsob kompenzace starší generaci zemědělců, která se nechá zlákat finančním obnosem, a dobrovolně opustí své podnikání.

3.3.1.4. Dobrovolná podpora vázaná na produkci

Tento systém dobrovolné podpory cílí především na produkci v citlivých sektorech. Potravinu produkované v těchto sektorech jsou např. cukrová řepa, bílkovinné plodiny, zelenina, ovoce, ale třeba i chov ovcí a koz.

3.3.1.5. Podpora v oblastech s přírodními omezeními (LFA)

Následující podpora bude využita jako kompenzace nákladů pro zemědělce, které jim vznikly v souvislosti s omezením velikosti produkce. Snaha je tak zachovat udržitelné hospodářství i v oblastech, které jsou např. hůře přístupné.

3.3.1.6. Redistributivní platba

Principem této platby je možnost dotace prvních 89 hektarů zemědělské plochy až 165% základní sazby přímé platby. Platba je výhodná pro menší podniky, kde prakticky pokryje veškeré počáteční náklady spojené se začátkem

⁶² Ministerstvo zemědělství. Podmínky tzv. aktivního zemědělce a naplňování metody LEADER prostřednictvím Místních akčních skupin [online]. 2014

Jde o nejspravedlivější, nejméně diskriminační a nejprospěšnější dotaci poskytovanou českým zemědělci.⁶³

Všechny dotační platby v rámci prvního pilíře musejí splňovat Kontroly podmíněnosti (C/C). Nově se C/C soustředí jen na tři hlavní oblasti:

- Životní prostředí, změna klimatu a dobrý zemědělský a environmentální stav půdy,
- veřejné zdraví, zdraví zvířat a rostlin,
- dobré životní podmínky zvířat.

Kontroly podmíněnosti jsou navázány na výplatu přímých plateb, některých plateb v rámci společné organizace trhu a plateb z Programu rozvoje venkova.⁶⁴

3.3.2. Druhý pilíř SZP

Druhý pilíř, který v posledních letech získal na významu, se v současném období zaměřuje na plnění 6 hlavních cílů:

- **Inovace a předávání znalostí:** se zaměřuje na podporu efektivního využívání zdrojů a produktivity za minimálních dopadů na životní prostředí. Toho má být docíleno větší spoluprací mezi výzkumem a zemědělstvím.
- **Investice, modernizace a restrukturalizace zemědělských podniků, mladí a drobní zemědělci:** Podpora je podnikům v těchto oblastech i nadále poskytována, s tím, že větší podporu lze získat prostřednictvím společných projektů a inovačního partnerství. Mladým zemědělci je všeobecně poskytováno více podpor. Jako hlavní zmiňme finanční subvenci k zahájení podnikatelské aktivity (lze získat až 70 000 EUR)⁶⁵, investice do hmotných aktiv, podpora odborného vzdělávání apod. Drobní zemědělci mohou (stejně

⁶³ Agris: Platba na první hektary aneb Budoucnost sedláků v rukou ministra [online]. 2014

⁶⁴ Ministerstvo zemědělství. Povinné požadavky na hospodaření PPH (SMR) [online]. 2015

⁶⁵ Evropský parlament. Fakta a čísla o Evropské unii: Druhý pilíř společné zemědělské politiky: politika rozvoje venkova [online]. 2015

jako mladí zemědělci) využít možnosti podpory do začátku podnikatelské činnosti (až 15 000 EUR)⁶⁶.

- **Agroenvironmentální / klimatické platby, ekologické zemědělství a síť Natura 2000:** prostřednictvím tohoto cíle se SZP snaží o co největší prosazování postupů, které kladně působí na životní prostředí a klima. Na tuto část druhého pilíře je v plánu vynaložit až 25% rozpočtu EAFRD⁶⁷.
- **Režimy jakosti:** Pod tímto pojmem si můžeme představit různá chráněná označení (např. původu, zeměpisného označení, tradičních specialit) i certifikaci zemědělských podniků. Maximální výše této podpory na jeden podnik nesmí přesáhnout 3 000 EUR.
- **Soubor nástrojů pro řízení rizik:** Zahrnuje pojištění a fondy, jejichž prostředky budou využity na ochranu před nepříznivými vlivy a nákazami. V roce 2015 byl soubor rozšířen o nástroj stabilizace příjmů, který má chránit zemědělce při náhlém poklesu příjmů.
- **Organizace producentů:** SZP prostřednictvím této části druhého pilíře podporuje organizace malých a středních podniků vzniklých za účelem zefektivnění produkce a zlepšení logistických procesů.
- **Lesnictví, horské oblasti a oblasti s přírodními omezeními.**
- **Iniciativa Leader, základní služby, obnova vesnic a nezemědělské činnosti:** Oblast venkova čelí mnoha problémům, jako jsou stárnutí populace, odchod obyvatelstva, nízké příjmy a nedostatek pracovních příležitostí, nedostatečná infrastruktura nebo obtížná dostupnost. Iniciativa Leader nabádá obyvatele těchto oblastí k vlastnímu podílu na řešení stávajícího problému. Pro tento program by mělo být vymezeno až 5% rozpočtu EAFRD⁶⁸.

Pro financování rozvoje venkova bude v období 2014-2020 poskytnuto necelých 85 milionů EUR⁶⁹.

⁶⁶ Evropský parlament. Fakta a čísla o Evropské unii: Druhý pilíř společné zemědělské politiky: politika rozvoje venkova [online]. 2015

⁶⁷ Spolek pro obnovu venkova. Program rozvoje venkova v období 2014-2020 [online]. 2013

⁶⁸ Spolek pro obnovu venkova. Program rozvoje venkova v období 2014-2020 [online]. 2013

⁶⁹ Evropský parlament. Fakta a čísla o Evropské unii: Společná zemědělská politika v číslech (Tabulka I: SZP ve víceletém finančním rámci 2014–2020) [online]. 2014

Pro Českou republiku je období 2015-2020 vyčleněno více než 8,3 miliard EUR. Hlavní důraz bude kladen na oblasti, jakými jsou např. udržitelný rozvoj zemědělství, modernizace, inovace a v neposlední řadě také kvalita samotné zemědělské produkce.

ČR se bude na spolufinancování projektů podílet jen zanedbatelně, větší část plyne z rozpočtu EU.

Co nejlepších výsledků v těchto oblastech zemědělství dosáhnou jednotlivé členské státy především prostřednictvím efektivnější alokace zdrojů, které jsou jim poskytovány v rámci dotačních podpor z EU. Počínaje rokem 2015 je tedy jednotlivým členským státům povoleno přesouvat finanční prostředky mezi oběma pilíři, a to v rámci tzv. flexibility. Přesunutá suma však nesmí převyšovat 15% roční obálky. Od roku 2015 je tedy České republice v rámci flexibility povoleno přesouvat finanční prostředky mezi oběma pilíři SZP.

4. Společná zemědělská politika – praktický příklad

Na příkladu dotačních programů v rámci Společné zemědělské politiky má být naznačena komplikovanost celého systému vyplacení podpor.

Oborem, ke kterému jsou platby vztaženy, je vinařství, tedy oboru, který má v Evropě dlouhou tradici a který konkrétně v České republice velmi utrpěl při postupné liberalizaci obchodu.

4.1. Podpory v rámci jednotné žádosti

V letošním roce je možno Jednotnou žádost podávat do 29. 5. 2015. Po tomto termínu je možno o podporu požádat ještě po dobu následujících 25 dní, přičemž žadatel musí v tomto případě počítat se sankcí „ve výši 1% za každý prodlený pracovní den.“⁷⁰ Pokud bude prodlení delší než 25 dní, bude žádost zamítnuta bez možnosti vyplacení platby.

V rámci JŽ je možno v roce 2015 požádat o 11 podpor, přičemž k vinařství a vinohradnictví se vztahují hlavně následující:

- **Jednotná platba na plochu (SAPS)**
- **Greening**
- **Platba pro mladé zemědělce**
- **Přechodné vnitrostátní podpory (PVP)**
- **Méně příznivé oblasti (LFA)**
- **Agroenvironmentálně-klimatické operace**
- **Ekologické zemědělství**
- **Agroenvironmentálně-klimatická opatření (AEKO)**

1.1.1. Jednotná platba na plochu zemědělské půdy (SAPS)

Žádost se podává v rámci JŽ Státnímu zemědělskému a intervenčnímu fondu (SZIF) jednou ročně.

⁷⁰ Státní zemědělský a intervenční fond. Jednotná žádost [online]. 2014

Žádost může podat jak fyzická, tak právnická osoba, podmínkou však je, aby osoba byla zemědělským podnikatelem podle § 2e – § 2ha Zákona o zemědělství, který splňuje podmínku aktivního zemědělce.

Zemědělská půda, na kterou zemědělec požaduje vyplatit finanční podporu, musí být vedena na žadatele v Evidenci půdy (LPIS) a to nejméně od data žádosti do 31. srpna roku, kdy je žádáno o podporu. Tato půda musí být po celou dobu zemědělsky obhospodařována. V žádosti musí žadatel uvést kromě rozlohy půdy, na kterou chce poskytnout platbu SAPS, veškerou výměru půdních boků, která na něj jsou vedeny v LPIS. Žadatel musí také na půdě, na kterou žádá vyplacení podpory, v průběhu celého roku dodržovat stanovené normy Cross-Compliance.

Výše platby se odvíjí od sazby, která je stanovena na 1 hektar zemědělské půdy. Fond je povinen zveřejnit tuto sazbu do 30. listopadu na svém webu a alespoň v jednom deníku s celostátní působností. Dále je platba závislá na velikosti způsobilé plochy. Pod tímto názvem si můžeme představit takovou plochu, u které byly splněny všechny požadované podmínky. Celková výše platby se pak stanoví jako násobek sazby (v Kč) a způsobilé plochy zemědělské půdy (ha).⁷¹

Platba je v celé své výši hrazena z prostředků EU. Žadateli bude poskytnuta v období mezi 1. prosincem a 30. červnem na bankovní účet, který žadatel uvedl v Jednotné žádosti. Poskytnutí SAPS má vliv i na poskytnutí dotace na Přejížděcí vnitrostátní podpory (PVP), jejíž vyplacení je závislé na vyplacení SAPS.

Při nesplnění požadavků nebo nesprávném uvedení některého z údajů týkající se velikosti půdních bloků vedených v LPIS je na žadatele možno uvalit sankci nebo ho z plateb úplně vyloučit. Stejným způsobem se postupuje i při zjištěných nesrovnalostech v Cross-Compliance.

4.1.1. Přejížděcí vnitrostátní podpory (PVP)

PVP jak zmíněno výše, se poskytují pouze v případě úspěšného vyplacení Jednotné platby na plochu (SAPS). Požadavky na žadatele odpovídají požadavkům uvedeným v žádosti o SAPS.

⁷¹ Státní zemědělský a intervenční fond. Jednotná žádost [online]. 2014

Ve formuláři Jednotné žádosti je nutno křížkem označit, že má žadatel o danou dotaci zájem, v opačném případě bude vyhodnoceno, že o dotaci ze strany žadatele není zájem. Ke zpětnému vyplacení nemůže dojít ani při zpětném doložení veškerých potřebných dokumentů.

Platba bude vyplacena pouze v případě, že její výše přesáhne 500 Kč. Celková suma se pak může lišit v závislosti na případných chybách zjištěných v žádosti.

Výše platby je známa do konce listopadu daného roku.

4.1.2. Platba na zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí (Greening)

Zelená platba, jak se této podpoře také někdy říká, je spjata s dotací SAPS. Pokud tedy uchazeč zažádá o jednotnou platbu na plochu, je povinen dodržovat na způsobilé půdě předpoklady splňující zemědělské postupy pro klima a životní prostředí. Za splnění veškerých požadavků mu bude následně k dotaci SAPS vyplacen příplatek.

Pro vinaře zde vyvstává možnost přihlášení se k této dotaci, konkrétně k její části o Zachování stávajících travních porostů vůči celkové zemědělské ploše.⁷²

Na trhu existují nejrůznější travnaté směsi pro ozeleňování vinic. Na vinaři tak pouze je, aby si vybral, která bude jemu a jeho půdě nejvíce vyhovovat.

4.1.3. Platba pro mladé zemědělce

Další možnost financování v Jednotné žádosti je zaměřena na mladé zemědělce. Účelem této podpory je poskytnutí financí na úplném začátku podnikání v zemědělství.

Platba je poskytována jak fyzickým, tak právnickým osobám, ale pouze při splnění následujících náležitostí:

- Pro fyzickou osobu musí platit, že:

⁷² Státní zemědělský a intervenční fond. Jednotná žádost: Informace pro žadatele SZP 2015 SAPS, Greening - aktualizovaná verze [online]. 2015

- Zakládá zemědělský podnik vůbec poprvé jako vedoucí. O zřízení zemědělského podniku můžeme hovořit až jeho zápisem do Evidence zemědělského podnikatele.
- V roce předložení první žádosti o dotaci SAPS v novém programovém období (2015-2020) není této fyzické osobě více než 40 let, s tím, že posuzován je vždy jen rok narození (ne den a měsíc).⁷³
- Pro právnickou osobu platí totéž, co pro fyzickou, s drobným rozšířením. Jelikož jde o obchodní korporaci, je potřeba, aby fyzická osoba, která žádá o dotaci, tuto společnost skutečně řídila. Takovým požadavkům odpovídá jak většinový společník, tak skupina fyzických osob, jejíž jednotlivci splňují veškeré charakteristiky mladého vinaře jakožto fyzické osoby, a která se většinově podílí na kapitálu ve společnosti.⁷⁴

Platba pro mladé zemědělce je další z plateb, která je vázána na platbu SAPS. Samozřejmě je zde opět podmínka vyplacení této podpory pouze se spoluvyplacením dotace SAPS. Platba je vyplácena pouze na maximální dobu 5 let.

Konkrétní finální výše poskytnuté platby odpovídá násobku 25% výše platby SAPS a počtem způsobilých hektarů. Maximální rozloha způsobilé půdy je 90 ha.⁷⁵

4.1.4. Platba v oblastech s přírodními nebo jinými zvláštními omezeními (LFA)

Takovýmto oblastem odpovídá až polovina půdy na území České republiky.⁷⁶ Co se týká vinařství, je tato situace většinou producentů jistě dobře známá. Díky výhodným podmínkám, které zajišťují vinaři výslednou skvělou kvalitu produktu, jsou ne zřídka vinohrady umístěny v hůře přístupných oblastech, jakými jsou strmé stráně a kopce. Do těchto míst se mnohdy nedá dostat ani s nejnovější technikou, která by umožnila

⁷³ Státní zemědělský a intervenční fond. Jednotná žádost: Informace pro žadatele SZP 2015 Mladý zemědělec [online]. 2015

⁷⁴ Státní zemědělský a intervenční fond. Jednotná žádost: Informace pro žadatele SZP 2015 Mladý zemědělec [online]. 2015

⁷⁵ Státní zemědělský a intervenční fond. Jednotná žádost: Informace pro žadatele SZP 2015 Mladý zemědělec [online]. 2015

⁷⁶ Ministerstvo zemědělství: Dotace pro oblasti s přírodními či jinými zvláštními omezeními (tzv. LFA) a platby na tzv. ozelenění neboli greening (část. I) [online]. 2014

snížení nákladů. Často se tak jedinou možností sběru hroznů jeví jen lidská pracovní síla, která je ve srovnání s tou mechanickou o dost nákladnější.

Podmínky pro žádost tentokrát nejsou vázány na platbu SAPS. Žadatel tedy musí splňovat jen charakteristiku aktivního zemědělce.

V roce 2015 došlo k novému rozdělení v závislosti na výši poskytované sazby (horské oblasti, ostatní oblasti, specifické oblasti) a také ke změně kultur, na které může být tato dotace vyplacena (orná půda, trvalý travní porost, trvalá kultura).⁷⁷ Co se týče vinic, tak ty spadají do kategorie specifických oblastí a trvalých kultur spolu s chmelnicemi, ovocnými sady atp.

Celková výše dotace může být opět negativně ovlivněna chybným uvedením celkové výměry LFA a to až do její plné výše.

4.1.5. Agroenvironmentálně – klimatická opatření (AEKO)

Od současného roku je zemědělcům umožněno uzavírat pětileté programy v rámci Agroenvironmentálně – klimatických opatření.

Žádost o podporu se podává na dobu pěti let a na celý blok půdy. Žadatel musí v průběhu celých pěti let obhospodařovat svou půdu ve shodě s podmínkami Cross-Compliance. Dále je povinen používat minimální objemy hnojiv a podobných přípravků.

Zemědělcům operujícím ve vinařském průmyslu se věnuje jedno z celkových 7 podopatření a tím je Integrovaná produkce révy vinné. Toto podopatření je celofaremní, což znamená, že je žadatel povinen žádost vztáhnout na veškeré půdní bloky vedené v LPIS, které jsou jím obhospodařované. „Žádost o dotaci lze podat na díl půdních bloků, na kterém se nachází výsadba révy vinné o minimální hustotě životaschopných jedinců,“⁷⁸

⁷⁷ Státní zemědělský a intervenční fond. Jednotná žádost: Informace pro žadatele SZP 2015 LFA, Natura 2000[online]. 2015

⁷⁸ Státní zemědělský a intervenční fond. Jednotná žádost: Informace pro žadatele SZP 2015 Agroenvironmentálně – klimatická opatření (AEKO) [online]. 2015

Integrovaná produkce révy vinné se nadále dělí na dva tituly, kterým je přidělena stanovená výše sazby.

- **Základní ochrana vinic.** Sazba při tomto titulu vychází na 323 EUR/ha.⁷⁹
- **Nadstavbová ochrana vinic.** Zde je výše sazby 675 EUR/ha.⁸⁰

4.2. Národní dotace

Zemědělcům jsou pochopitelně poskytovány příspěvky ve formě národních dotací. Z nepřeberného množství jsou zmíněny jedny z nejdůležitějších:

- **Vybudování kapkové závlahy ve vinicích.** Podpora může být poskytnuta na celém území České republiky, mimo Prahu. Účelem této dotace je zvýšení konkurenceschopnosti vinných hroznů. Výše dotace se pohybuje až do 60 000 Kč/Ha vybudované závlahy.⁸¹
- **Podpora ozdravování polních a speciálních plodin.** Dotace má sloužit k prevenci a případné náhradě škody způsobené virovými, bakteriálními a jinými chorobami.⁸² Výše poskytnuté dotace se odvíjí od typu rostliny.
- **Podpora oborového vzdělávání v oblasti vinohradnictví.** Zde jde především o skloubení teorie s nezbytnou praxí. Dotace má poskytnout finanční prostředky sloužící k vybudování podmínek pro praktickou část výuky žáků.
- **Podpora poradenství v zemědělství** je zaměřena na informování veřejnosti a institucí o realizaci Společné zemědělské politiky a jejích oblastí.
- **Podpora marketingu, prezentace produktů na světových výstavách a veletrzích.** Podpora počítá s úhradou nájmu, cestovních nákladů apod.
- **Podpora projektů související se zvyšováním konkurenceschopnosti.**

⁷⁹ Státní zemědělský a intervenční fond. Jednotná žádost: Informace pro žadatele SZP 2015 Agroenvironmentálně – klimatická opatření (AEKO) [online]. 2015

⁸⁰ Státní zemědělský a intervenční fond. Jednotná žádost: Informace pro žadatele SZP 2015 Agroenvironmentálně – klimatická opatření (AEKO) [online]. 2015

⁸¹ Státní zemědělský a intervenční fond. *Národní dotace: Zásady pro poskytování dotací pro rok 2015* [online].

⁸² Státní zemědělský a intervenční fond. *Národní dotace: Zásady pro poskytování dotací pro rok 2015* [online].

Žádost o národní dotace bylo možno v letošním roce podat do 27. února.

Národní dotace jsou vypláceny Státním zemědělským a intervenčním fondem, kterému byla tato kompetence svěřena Ministerstvem zemědělství k 8. 1. 2015.⁸³

⁸³ Státní zemědělský a intervenční fond. *Národní dotace* [online]. 2015

Závěr

Zhodnocení projektu Společné zemědělské politiky, vytvořené již v 60. letech 20. století s cílem agrární podpory institucemi, na jejichž základě vznikla Evropská Unie, se z velké míry odvíjí právě od jejích historických základů. Zakládající instituce tuto politiku rámcově připravovaly pro zcela jiné podmínky zemí, byť s předpokladem budoucího růstu.

Právě z tohoto důvodu se již od 90. let Společná zemědělská politika potýká s problémy, vyplývajícími z její snahy postihnout co nejširší oblast problematiky zemědělské produkce. Přílišná členitost vytváří nepřehledné prostředí, kde lze velmi obtížně najít nejvhodnější formu pomoci, společně s nutnými předpoklady k jejímu získání. Způsob života běžného zemědělce a z toho vyplývající potřeby je zcela odlišný od přístupu byrokratického aparátu a tak dochází k čím dál rozsáhlejší informační asymetrii, kdy zemědělec musí vynaložit neúměrné množství času a prostředků k optimálnímu splnění všech náležitostí žádosti o dotaci.

Zároveň předpoklad jednotnosti pravidel pro celé území EU naráží na přirozené geograficko-sociální rozdíly napříč evropským kontinentem. Efektivním způsobem kvantifikovat jednotlivé národnostní rozdíly a promítnout je do SZP je zřejmě nemožné, nicméně stejně tak nereálný základ má předpoklad univerzality jednotlivých opatření v rámci celé Evropské Unie. Potřeby financování se u jednotlivých států liší, stejně jako spotřeba potravin. Je však třeba také zmínit, že není možné koncipovat alternativní zemědělskou politiku pouze na základě komparativních výhod jednotlivých států. Širší rozvoj takovýchto odvětví je samozřejmě vítaný, nicméně nikoliv na úkor značného omezení, či dokonce eliminace většiny sektorů zemědělství.

Za podmínek preference pouze komparativně výhodných produktů by například produkce vína v České republice byla vzhledem k evropské konkurenci téměř nereálná. Po vstupu do EU se výrobcům otevřely další trhy, ale protože vinaři nepokrývají naši spotřebu, spíše víno dovážíme. Přínosem však bylo sjednocování zákonů a vyhlášek s vyspělými vinařskými zeměmi. Postupně a rychle se vytvořila propracovaná organizační struktura řízená také Vinařským fondem. Ta pomohla zajistit propagaci, kampaně pro odbyt, vinařskou turistiku, národní web (www.wineofczechrepublic.cz).

Jako způsob zvýšení konkurenceschopnosti českých vinařů bych pro ochranu pěstitelů révy vinné a výrobců vína doporučila zavedení francouzského systému - to znamená pěstování pouze těch odrůd, které mají v různých lokalitách ČR dobré předpoklady pro každoroční konstantní výnosy a stálou kvalitu. Nabízí se tradiční odrůdy, které jsou jinde pěstovány jen v malém množství (z bílých odrůd např. Müller Thurgau, z červených především Svatovavřínecké), případně odrůd, u kterých se na konkrétních vinicích dlouhodobě dosahuje dobré kvality (např. pěstování odrůdy Pálava na Mikulovsku). Tato iniciativa již v ČR probíhá a v současné době se vinaři v jednotlivých vinařských oblastech sdružují, aby mohli pěstovat místní osvědčené odrůdy a z nich vyrábět vína, která nesou označení Víno originální certifikace. Povolení vydává Ministerstvo zemědělství po splnění předepsaných podmínek. Pověřené sdružení musí předávat informace o zatříděných vínech, zejména za účelem plnění povinností státu vůči Evropské unii. Tím, že se tuzemští vinaři zaměří v daných oblastech jen na odrůdy, kterým dané lokality svědčí, je možné dosáhnout a udržet světovou kvalitu. Víno bude na evropském i světovém trhu daleko konkurenceschopnější a klesnou i náklady na ošetřování a udržování vinic.

Tato kvalita s sebou přináší další nárůst tzv. vinařské agroturistiky do těchto regionů. Znamená to rozvoj hotelnictví a gastronomie, zřizování nových turistických a cyklostezek, otvírání sklepů veřejnosti, regionální výstavy, slavnosti vína, podpora významných kulturních akcí a další aktivity. To vše samozřejmě přináší zvyšování zaměstnanosti ve venkovských regionech a zároveň zvyšuje tlak na vyšší kvalitu těchto služeb. Tyto činnosti jsou v pohraničních oblastech, jako jsou Valticko, Mikulovsko a Znojensko, propojeny i se sousedními dolnorakouskými regionálními sdruženími vinařů. I toto rozšíření do sousední země přineslo v posledních letech vysoký nárůst počtu turistů, kteří navštěvují výše uvedené regiony za účelem vinařské turistiky. Z toho všeho plynou nemalé finanční prostředky, které zůstávají v regionu a podílí se na rozvoji jednotlivých obcí a udržení krajiny, ve které jsou vinohrady, zvelebované místními obyvateli, důležitým koloritem. To napomáhá tomu, aby nedocházelo k vyliďňování malých obcí a přesunu obyvatelstva do větších center, protože se na vinařském odvětví podílí zejména rodinné firmy ať už přímo ve vinařstvích nebo v navazujících službách jako jsou ubytování, hotelnictví, stravování, průvodcovství, pořádání kulturních akcí a dalších. Tento obor zemědělské výroby plní v ČR nejen funkci výrobní, ale také kulturní v souvislosti s ochranou přírody a

utvářením krajiny a společenskou vzhledem k nabídce pracovních příležitostí ve vinařských regionech.